





АДАБИЁТ ТАРИХИДА АЕНКИ, азувчи-санъаткорнинг тарихий таъдирда яқин одамлари...

Аминаник, буюк адиб Абдулла Қодирий 30-йилларда каттагина урматга эга бўлиб...

Дарвоқе, Абдулла дунёга келганида отаси Қодир бобо 72 ёшларда бўлган...

Қодир бобо бўлган адиб Абдулла Қодирий учун тирок тарих, неқд ноёб таъиннинг ўзгариши...

Хикояда ота ва ўғил орасида меҳнатқашлар ҳокимияти, болшевиклар сиёсати ҳақидаги бахс...

Бу қалъис масалада ўғилнинг жавоби мумкин бўлишида...

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ 100 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН Умарали НОРМАТОВ

ОТАГА ТАЪЗИМ

ҳам йигитликка қабул қилур ва ул болшовойга чин «сарбоз» бўлур...

Отадан ўн уч йил ўтиб Қодирий яна бир воқеий ҳикоя эълон этди. «1819 йил ёдгор» деб аталган...

ОТАМ ҲАМ БОЛШЕВИК хотира-ҳикояси яна бир жихатдан аҳамиятли...

Бу ҳикоя, менинг назаримда, «Отам ҳам болшевикнинг давомидек тулолади»...

«Жинлар базми» ўғлон тилидан ҳикоя қилинади, ўғлон эса ота ҳикоясини қайта қилиб беради...

Ҳўш, азувчини нега қариянинг хонлар ҳақида берган бошқа маълумотлари эмас...

азуви гуваҳ бўлган манзараларни ёдга туширган бўлиши эҳтимолдан узоқ эмас...

«Отам ҳам болшевикнинг давомидек тулолади» Аҳмад амиркоччи гўё Қодир ота айтишга улгурмаган ҳодисаларни сўзлайди...

«Жинлар базми» ўғлон тилидан ҳикоя қилинади, ўғлон эса ота ҳикоясини қайта қилиб беради...

Ҳўш, азувчини нега қариянинг хонлар ҳақида берган бошқа маълумотлари эмас...

Ҳўш, азувчини нега қариянинг хонлар ҳақида берган бошқа маълумотлари эмас...

АТОҚЛИ УЗБЕК ШОИРИ, таърифи таърифсиз бўлиши мумкин...

лар, Ўзбекистон Комфирма Марказий кўмитаси ташвиқот ва тарғибот шўъбаси бошлиғи...

БОТУ ТАВАЛЛУДИНИНГ 90 ЙИЛЛИГИ

ТАКРОРЛАНМАС ТАЛАНТ СОҲИБИ

Шоир Боту ҳақида собиқ идораларнинг ҳужжат асосида талая материаллар тўплади...

Шоирнинг ўрс тилида ёзган 1930 йил, 26 майдаги қолавверса, таниқли олим Раҳимжон Отамонов билан учрашаман...

— Шоир Боту билан 1926 йилнинг май ойида Москвада танишганман...

Айниқса, Ботунинг узбек адабиётшунослиги муаммоларига доир эълон қилинган мақолалари ўша давр руҳига мос...

ларига ҳам ниҳоятда самимий аёл эди. Вала опа ҳам эри учун 10 йилча «миллатчи, миллатчилик» хотини» сифатида ўтириб келган...

Шоир бор-йўли 34 йил яшад, 10 йил ижод қилди. Бу қисса давр ичиде баъдий ижод ва журналистика, педагогика соҳасида ўзидан бой мерос қолдирди...

Нобб талант соҳиб бўлган шоир Боту 16 ёшдан бошлаб шеърлар ёза бошлаган. Бу шеърлар «Иштирақ», «Кизил Байроқ», «Туркистон», «Кизил Узбекстон», «Еш ленинчи», «Камбарал дехқон», «Янги Фарғона» газеталарида, «Инқилоб», «Ёр кўзи», «Алган» журналларида муттасил эълон қилиб турилди...

Айниқса, Ботунинг узбек адабиётшунослиги муаммоларига доир эълон қилинган мақолалари ўша давр руҳига мос...



Фитрат, Чўлпон, Боту ва Элбек шеърларини ўз ичига олган эди. Тўплама Ботунинг «Ке-нинг», «Етар эмди...», «Муз кунда», «Хижрон тўлиқини» каби ўнла шеъри кирган.

Кейинчалик шоирнинг «Ешлар учун», «Кичкина армуғон», «Унутма бизни», «Марсия», «Тўлқунчи», «Тўри сўзи» каби 25 шеърини ўз ичига олган «Умид учунлар» шеърлар тўплами (1925), «Тилақларимиз тилағин», «Кейинги кунлар эсдагин», «Исён алангаси», «Утган кунлар», «Кийин», «Қўлиқча қарши», «Озод қизга» сингари 54 та катта-кичик шеърни ўз ичига олган «Тўлиқин товуштар» тўплами (1929) чиқди. У. А. Пушкин, Писаров, В. Баленсикий, Шенспир каби жаҳонга машҳур адиблар асарларини ўрс тилидан таржима қилди.

БОТУ ЛОТИН ЕЗУВИГА ўтиш муносабати билан, лотини қўллаб-қувватлаб «Нима учун лотинга ўтмакданимиз», «Тил ва илмо масаласи устида бир неча сўз», «Тил лугати бойсини», «Ўзбек адабий тили ҳақида», «Янги алифбонинг тақдими учун» каби ўндан ортик мақолаларини ёзд, булар ўзбек лингвистикасида муносиб баҳо-ланди.

да айни Қодир бобони, ўғлон қиёфасида эса Қодирийнинг ўзини, болалигини кўралиш. Халқимиз орасида қадим-қадимлардан тарихий сарғу-зашиларни сўзловчи оғзини ҳикоянинг модир усталари бўлган, улар айниқса радио, телевидение бўлмаган замонларда узоқ кич кечаларида ҳар хил турлиларни, оила давраларини сарҳли сарғузашларни, тарихий ҳикоялари билан гул-латган. Қодир бобо ҳам халқимиз орасида уч-райдаган ани шундай оғзини ҳикоя қилганда бўлган. «Жинлар базми» муносабатида келганда бунга тўла ишонч ҳосил қилиш мумкин. Ота ўз бошидан кечирган тарихий ҳодисани нақадар жонли, таъсирчан, самимий ҳикоя қилди! Сарғузашни ниҳадан бошлаб, келганда тугатишни, нималарни ошқор этиш, нималарни сир саклашни; қайси воқеаларни қандай оҳангда сўзлашни, тилгиланган қандай таъсир кўрсатишни — ифода санъатини шу хил сир-асорини яқин қилиб, Булар азувчининг маҳорати, санъати мақ-сули эканини билиб турганим, шу билан баробар, Қодир бобонинг ўзиде ҳам бу борада ниҳадир борлигини, адибга отадан нималариди ўтганлигини ҳам унутолмайми. Езувчининг асосий асарлари — «Утган кунлар» ва «Мехробдан чаёнда» Қодир бобо номининг эҳтиром билан тилга олиниши, роман воқеаларини бу табаррук зот билан боғлашни тасодифий эмас. Бу шунчаки адиб-бий прайм-усул бўлмай, айни пайтда ҳар икки романининг дунёга келишида ота хизматининг эътирофидир.

«Утган кунлар»нинг охирида, «Эсини кир-гизди» бобида: «Мен — азувчи, «Утган кунлар» ҳикояларини отам марҳумдан неча қайталаб эшитсам ҳам эҳтимол эдим, фақат бир жойини мени эриктирган эди. Бу кун мен шу «Утган кунлар»ни қаламга олгонимда ҳам ўша ўзини эриктирган фаслини ташлаб ўтишга мажбур бўлдим», — деб эътибор эди. Гап кундошлик жоғларини, иқри-чиқирларни устида бораётган Бу реалистик адабиётда кўп учрайдиган адабий усуллардан бири экани аён. Бу билан азувчи, бир жихатдан, асар учун керакисиз тафсилотларни ҳикоя қилиб бериш маъмулиятдан ўзини ҳалос этиш қиёрасини кўрса, иккинчи томондан, ҳодисага ўз муносабатини тайин этади, кундошликни асло ҳушмаслигини билдиради...

«Утган кунлар»да-ку, ота ҳикоячи сифатида эслаб ўтилади, холос. «Мехробдан чаёнда» эса ота ҳикоя сўзловчилик вазифинидан ташқари воқеаларга бевосита аралашади, иштирок этади, муаллифини асар бош қаҳрамонлари билан бевосита мулоқот қилиб маълумот бериб ўтади. Езувчи «Утган кунлар»даги каби бу роман воқеаларини, яъни мизрадо Анавар ҳикоясини ҳам марҳум отасидан эшитганлигини айтади. «Мизрадо Анавар», — дейди адиб, — Кўндан қочиб келиб, уч-тўрт йил чамаси Тошкандинг машҳур Эски Жува маҳалласида турган. Ул вақтларда бизнинг ҳавлимиз шу Эски Жувада бўлиб, мизрадо Анавар отага кўши эмиш...

Роман воқеаларининг Қодир ота билан боғлиқлиги одатдаги адабий усуллардан бўлса-да, у аниқ ҳужжатга асосланган. Дарҳақиқат, роман воқеалари юз берган, мизрадо Анавар Тошкандан паноҳ топган келари ҳақиқатан ҳам, юқорида эслаб ўтилгандек, қодирийлар оиласи Эски Жувада ҳолида яшаганлар... Сўнгра азувчи Қодир бобо тилидан унинг қандай қилиб мизрадо Анавар билан танишгани, уяфатчилик қилгани, мизрадонинг ўз оғзидан Худоберқани билан кечган мижорасини эшитгани, бундан гоъта таъсирлангани, минбаъд мизрадога илхоси ортгани, мизрадо Тошканде ўрс қўл остида тинч, аммо жуфта ҳам фақир яшагани, бойларга мизрадонинг қандай ҳам дерамади доимий бўлмай, қашшоқлик жонига тегиб Раёно билан Қўноқга қайтгани ҳақида билиб-бери сўзлайди...

БИЗ — ҚОДИРИЙ АСАРЛАРИНИНГ сардорлик муҳлилари ҳам улу адибимизга қўшилиб «Утган кунлар», «Мехробдан чаёнда» ХХ аср ўзбек адабиёти дурдоналарининг тугилишида ўзининг бебаҳо ҳиссасини қўшган табаррук зот — азувчи падеври Бузувқорни Қодир бобо руҳи олдига таъзим қиламиз.

БОТУ ЕТАР ЭМДИ!..

Кўп чоқлардан бери бизнинг юртимизнинг кўсини, Бошдан боша қоплаб турган қолин, қора булулар, Қачонга қўрсатмайёз бизларга, эй жононлар, Егудлардан братайғон юлдузларининг юзини? Еруғлиқини севатурғон бизнинг туғуқ қўлимизга Қачонгача қоронғулар аро қолар қўлғулми?

Етар эмди, еруғлиқдан маҳрум этиб бизларни, Шунча чоқлар нур йўлини тўсубизга турдиқини, Парда бўлуб, нур соғучи юлдузларининг юзига, Кўнглимизни куз чоғининг апроқиде қилдиқини. Иртиқлиғини, эй ярамак, қалин, қора пардалар! Ҳеч азувқиз юлдузларининг нурли юзи очилмасин.

Кўқолингиз, еруғлиқини тўсатурғон булулар! Юртимизга энг юксакдан еруғлиқлар соғинмасин. Қоронғулар ичра қолган мунгли, синиқ қўнглимиз, Эй кўнглинги табиати ёнглиг қулуб, севишини... 1920

«ТЕМИР ҚОЗИК» ЮЛДУЗИГА Кенг бўшлиқнинг юксакдаги бир ўриндан қўзғалмай, Ўзга нурли юлдузлардек кенг ўлкада ўйнамай, Кечалар кузларидан ўтин ёллар оқибат Сўганини эслайтурғон ошқў ёллар қайғуриб Тил-тин ерга боқиб турган, «Темир Қозик» юлдузи.

Кенг чуқларда, денгизларда йўлдан чиққан йўлчилар, Марҳаматли сен юлдузга қараб йўлни топарлар, Тил-тин тунда йўлни билмай қўриқин аро қолгонлар Сен гўзалнинг кўнглингни ла, кўнглингнидан кутуллар, Эй қўнмакчи, марҳаматли «Темир Қозик» юлдузи! Қўриқин, жоносиз, тил-тин, улкан, қайғу, алач қўлида, Қийоқ билан битайғон мен йўсулга йўл кўрсат, У йўл билан бу кенг чўлдан узоқлашиб кетайин, Кўнглимизда энг муқаддас тилағинга етайин, Кетиб қўруб, сўнгра... истар экан бетайин...

Тоғларда юрган эркин кийинини тутиб боғлама! Муҳаббат дарди эзган қўнглини яна доғлама! Эрка қийининг қара қўзларини ёшиқ тўласун, Дардли қўнглингни ёшиқ оқларини вилқон бўласун, Қўй, ўйноқ қийнги, кенг табиатда яраб ўйнасан, Юзюнгини қўрсат, боқини қўнғул бир оз қўласун!

ОЙДИН КЕЧА Шу ойдинда кеча бир наъша сочти, Қўнглимизда ҳавас учун тўри йўл очти, У дамда фиғоллар узоқда қочти, Қайнади дулоқдек содлагини меннинг. Оқар сув тоғли нағмасини чоғди, Ёшгина қўнглимга бир севги солди, Шўх сувга қора кўз тўймайини боқди, Нағмасини боғлади қўнглинги меннинг. Шўх сувнинг шошқилини тинмай оқини, Йўлдоғи тўсқунини босиб борини, Энг гунаҳ тоғлиқини, шўхчанг боқини, Вилмадини йироғини манзили унинг? Ой қулар қилардай сирли қўз-ла, Зар селип борлиқда тил-тинги юз-ла, Қаршида қуларди ёғдули чехра, Истиқбол ҳаваси қўнглимизга меннинг. Борлиқда гўбор йўл, борлиқ энг гунаҳ, Хар сафар юлдузлар қўзларда сўзлар: «Истиқбол ойдини севиндида бўлар», Ўти иштиқобли ҳайлим меннинг. 1928

Усмон АЗИМ

ФАЛАК БОҚАР СОЙЛАР ТУБИГА

Тоғлар этагидан бошланади дашт. Айлаиб қўнлар тўшарлар садир. Саратов. Утгандир апрелдаги гашт Адир. Сувсиз адир. Беқадр адир.

Мана, яқин келдик... Мен туғилган жой — Бағрини минг пора айлаган вужуд. Шафакранг жарлару, минг чувалган сой, Тобалар—иссиқдан йиқилган булут.

Тўғри чиқиқларни гижимлаб отган, Пиртилган, қирқилган, буқилган шакл — Бир учи мангулик ичига ботган, Бир сўзи замондан айтади нақл.

Фалак чўчиб боқар сойлар тубига — Булоқда титрайди ночор парчаси: Осмон анграйганда ноғох тутилган — Тубсизлик ютгандир шундан бошқасини.

Қанот қоқмас—кўкда қирғий муаллақ. Турғун бу ҳолида ваҳшийлик пинҳон, Чангали қалтирар—йўл берса барҳақ— Қояни чангаллаб кўтарар бу он.

Кетдик. Кетдик. Боқманг ҳеч ортингизга— Йиғлатмоқ одатини бу жой ширди... Мен уни тангрига топширдим. Сизга Айтмадим—мени кимга топширди?

Роялнинг жонида тоқати қанча? — Гоҳ сокин йиғлайди, гоҳ бўзлар гирён Чапга югуради—чаён—беш панжа, Унга ниш уради— беш панжа—чаён.

Санъат қичқирдиқ—жон аччиғида— Ҳаётнинг ўлимдан дўзилган қўли— Юракни тозалалаб дун балчиғидан, Қисматнинг дор сари элтгучи йўли.

Санъаткордан сўра—қанча яшади, Қатл чанғалида кун кўрди қанча?.. Чап қўл беш панжани ёнга ташлади, Азоблаб тўхтади ўнда беш панжа.

Дастурхон мўл-кўлдири. Таомлар — бўйли... Эвоҳ, керакмасми ёлғизгина жон — Санъаткор қўлларин кўксига қўйди, Кўксига ёпишиди иккита чаён...

Қарсақлар—расмига... Кутмасин таом, Шошиб кўзғолдингиз... Оғриқ комиди Санъаткор қўлларин туширди... Раҳмон!..

Чаёнлар ёнида... Яна ёнида...

Ёмғирли кечада фалакка учдим, Шамоллар юзимга ёпишиди—ивиб. Юлдузлар армонли шивирга тушди: — Ёмғирнинг ҳиди-ку... — Ёмғирнинг ҳиди!..

Бир юлдуз илтижо этди тангрига, Истиғфор сўзида нур бўйи анкиб: — Қандай соз—ётмоқлик ернинг тағида —

Ёмғирни эшитиб ухламоқ бахти! Улар ҳавас билан менга боқдилар, Кумуш чанғаларига кўмилди жисмин.

—Бахтлиман— юлдузлар мени ёқдилар,

Худойим! Заминга бермагин измин. Узимнинг дардимни мен шундай айтдим —

Кўз ёшдан самовий қувончим ивиб, Юлдузлар тилидан шаён шивир қайтди

— О, гусса ҳиди-ку!.. — Гуссанг ҳиди...

Илиқ тун. Эриди ҳам қор, Ҳам юрак. Орзу—умидларга ҳаёт қўлғонди Қишнинг томларидан кўчган сумалак Баҳорнинг бағрида— Ерда уйғонди. Қишдан қайтмоқчиман, ўзимча, мен ҳам,

Тақдирнинг ўйини Гўё қўлимда: Пойингда майсадай кўкарсаммикан, Дарахтда гулласам ёхуд йўлингга?

Қалбу қор Баробар

Эриган бу дам Қиш ташлаб кетмоқда.

Кўнгили боғини... Яхшиси,

Кетсамми Мен ҳам қиш билан,

Кўшиқлар ёзсамми, Сени соғиниб...

Кўзимга тушди қуёш. Тонг ювилган—озода.

Кўзғолма. Ухла биров, Юрак—эрка шаҳзода.

Боққа кўнмиш— бир текис — Қор—биллуртағ фаришта.

Ташқарига чиқай, қиш, Шеърларимни олишга...

Бошимга, тангрим, тўқдинг Нуру қорни бу чоқда.

Шундай бахтлиман... Кўрқдим Юракни уйғотмоқда.



билинапти. Кўз остига олиб юрганлари бўй берини асло хоҳланмас, авлод-ажлод ҳақла сўз очилганидан, таг-тугини сўраб-суриштиришлардан муаллима кўрқарди. Шундай маҳалларда у ташлаб кетган эри-ни... авра-астарини агарди қарғар, кўз ёши тўқар, кейин Эшқулни қистовга олди: «Узинг топ битасини, юраверасини, қанақа йингитсанми...»

Эшқул бўлса бошини эгиб, кўзларини пир-пиратганча, бўлаётган гап-сўзларга тушу-маётгандек, бўлаётган гап-сўзларнинг унга ҳеч-ҳеч алоқаси йўқдек турарверди. Бир кун йўлда кетаётган эди, Ерқул чолга дуч келди. Бу чол беш-олти ҳовли нарида туради, ўзи бу ерлик эмас. Ешилк йилларида тоғ томондан келиб, қолди кетган...

— Ассалому алайкум, — салом берди Эшқул, икки қўлини кўксига қўйганча. — Ваалайкум ассалом, — чол кўзларини биров қисиб, унга синч солиб тикилди. — Шошма-чи, отинг нимаиди? — Эшқул... — Чол ўзини танимаганликка олаётганидан Эшқул ажабланди. — Қара-я... отимиз ҳам уйқаш экан. Саниям отанг саҳройи-да!

— Исминини аям қўйганлар, — деди Эшқул ва негадир бирданга қизариб кетди. Ерқул чол эътибор бермай: — Хо-ош, қаёққа отландилар? — деб сўради. — Стадионга... — Ай, нима бор экан у ерда? — Фўтбол.

Эшқул «ўйнаймиз» деган сўзин айтолмади. Узағам шу топда эриш туюлиб кетди! Ерқул чолнинг ўсиқ қошлари кўтарилди тушди. — Не, не, нап-катта одам-а?! Эшқул оёғи билан ер чизди. — Ҳо-ой инсон, билиб қўй, онангн ҳеч ким боғлаб қўйгани йўқ, — Ерқул чол

Шойим БУТАЕВ

СОҶАКМИР

ХИКОЯ

этиб эътироз уйғонди — уни ташлаб кетган-да! Ленин у бу ҳисни дарров ўзидан қувди — нимаини бўлса, ота-да! Онанинг айтганларига ишониб, ундан фахрланди... Эшқулнинг аси ўқитувчи. Ҳамма муаллима» дейди. Миллати бошиқри. Қандай қилиб Чирчиққа келиб қолгани, ҳовли-жой қилгани Эшқулга қоронги. Эсини танибдики, она-бола бир-бирига ҳаммо бўлиб, бир-бирининг кўн-лини оғриятмай аралавларини судраб келишсади. Аям сунодида деб ҳижжалаб бўлса-да, Эшқул татар тилидан китоб ўқийди. Баъзан қизчиқ тилиб, кўрғур-а, дунёдаги энг ширин тил шў-ё, деб ўқийди.

ДАРВОҒА, Эшқул аси билан бир мак-табда ишлади. Бўла-бўла кўпроқ Эшқул ёқди: у урмайди, сўзлайди, жуда тегригачи келса «ҳей!» деб ўқийди. Муаллима... У-ў! 3-й титратди. Қўлидаги нарсани билан кўн-ли-мағанда тушириб қолади, унинг қўлидан жазвар, кўрсаткич таёқча тушмайди. Эшқул урта бўй, доимо кўзи қисилброк, оғиз очилброк туради. Юрганда оёқларини кериб юради. Елкалари шалвираб турган. Биров билан гаплашаётганда ўзини уёқ-буёққа ташлаб, қийнаётганга ўхшайди. Ишида қолдирадиган илк таассуроти шун-дай: гирт лағашанг!

Лексин ана шу «лапашанг»нинг футбол ўйнаши-ю футболга иштирокини кўрсангиз: «Пахтакор» чилар фойизга йўлиқтиганда вақ бир ҳафта ўзининг уйчасига қамалиб, туз тотмаган, кўзлари шибиб кетган. Кўриниши-ю ҳулқ-автори ва қизқиши ўртаси-да тарихчилик боғлиқлик йўқ. Унинг маҳали биров оғидан чалсаям, бақириб-чақириб сўқинсаям илдамга кетаверди. Баайни унинг барча ҳис-туйғулари алақачонлар ўлиб бўлгану ёлғиз қаққон ҳаракат қилиш қобилиятини қолдандек. Буям қобилиятдан кўра кўпроқ ўрганни бўлиб кетган ҳолат-га ўхшар, рақиблар шу бондан кўнчиқа алданганликларини билмай доғда қолишарди. Унинг туғатга, қизгин баҳсларга у қатнашмас, нафасини ростлаб секин жўнаворарди.

Тенг-тўшлари уйланиб, бир-икки болали бўлишгандай у салтисивой эди. Тўйларга бориб хизмат қилар: ўчоқ қавлаш, ўтин-сув келтириш... шу каби қора ишларга ба-логардон эди. Қайси тўйга бора, уйига ўлгудек оч-наҳор қайтарди. Уни таниган-билганлар, маҳалладошлари эрмақча, баъзан қилдиган ишлари бўлма-ганидан, баъзан бўлак гап топилмагани-дан: — Ҳа-а Эшқул, тўй қачон? — деб қўй-шарди.

Эшқул илжайрди. Шу илжайиш ҳам бир жавоб-да! Кўнчиқа елкасига катта сумкани осиб олиб, қаёққадир лапангалаганча ошичи-шошиб кетаётганини кўришарди. — Ҳов Эшқул, қаёққа? — Футбол мусобақаси... Ойла қуриб, шу билан андлари гўёки ан-ча-мунча пишиб қолганлар маслаҳат бериш-дан ўзларини асти тиблмасдилар: — Мунажа юраверма, оғайн!.. — А-а! — Уйлан энди... — Ҳа... — Нега ишласанг? — Мусобақалар тугасини-чи...

— Об-об! Умринг тугаб кетди-ку! Буни мусобақага нима дахли бор? Пеленинг, Марадонанинг хотини йўқ деб ўйлайсанми? — Ҳо-ой, қўйсанг-чи... Солиштириб ўти-рган одамнинг қара-ю!.. Шу сўнги гапни Эшқул ичиди тасдиқлаб қўярди. Футболда номи чиққини, машҳур бўлиши, у хаёлига келтирмасди. Аяси... Астойдил кўрди! Қавму қариндо-қи, бош уриб борадиган эшиги, ич ачир маслаҳаттўғи йўқини мана энди жуда-жуда

ХА-А... — ортидан Анзиратнинг чўзиқ оҳангда айтаган шу хитоби янграган, Эшқул остона устида доғ қотди. Шу биргина сўз уни турган жойига миклаб қўйгандек эди: тилига қалима келмади, ўтирилишга ма-жолга етмади. Мияси... ичиди шамол изгёт-гандек ҳувилларди — қаники, яхшими-ёмон-ми, бирон бир фикр кечса.

— ...сиз қаёққа? — Анзират, чамаси бер-моқчи бўлган саволини тугал адоғига ет-мади; тўшакда ёнбошлаганча нидамай жа-воб кутди.

— Уйғондингизми? — деди Эшқул. Анзират шарақлаб кўла бошлади. Бу кулгуда қандайдир жазави, асабийлик мар-жаб эди: Эшқул сезмади-ю, лекин ҳайрон бўлди. Шу даражага етдики, кулгудан сўз айтибман-а, деган хаёлга бориб иржайиб турди. Анзират ўзини баъур тўхтади:

— Уйғондим, уйғондим! — деди ёшларни арта-арта. — Сиз туриб кетаётганингизда ҳам уйғоқ эдим-ку, лайқамдингизми? Эшқул талмосиранди.

— Яна ўша уйғонганига борярсиз ше-килли, а? Нима бало, оҳанрабоиси борми? — Йў-э-й! — Эшқул нимаини инкор эта-ётганини билмай, сўнг... бирдан англаб қол-ди! Сўзини тўғрилади: — Ҳа, уйчага бора-ётганим, — деди. — Бу ерга аёллар кели-шса керак-а?

— Вўй бу кишини! — Анзиратнинг лабини бир чети қийшайиб кетди. — Қаллаи са-ҳарлаб бизнида аёллар нима қилишарди? Эшқул ганиди. Туриб-туриб:

— Ҳа... — деб қўйди. Анзират унга ажабланиб қаради: — Нима дедингиз?

— Шу ерда... Сизнинг олдингизда қолсам бўлмасми? — Худди илтимоси рад этилган-дай Эшқул Анзиратга ҳайиқибгина қа-ради.

Анзират ҳўрсинди: — Ихтиёрингиз... Эшқулнинг қўллари икки томонга шалви-раб тушиб, ҳафсаласи пир бўлгандек мун-гайди-қолди.

— Утирмайсизми? — деди Анзират, кал-ласини бир ёнга қийшайтириб. Эшқул, ўзини, қаёққа ўтирсам экан, деб мўжжаляётганди. Келин бори сеп-анжомини шу уйда тузагани учун тийилди қолган, Эш-қул тургани-деб кеттишдан ҳам қўрқарди. — Утири-нг... — Анзират товушини били-нар — билимаси баландлатди.

Эшқул калласини қимирлатди, йиғишти-рилмаган ўриннинг бир четига бориб ўтирди. Анзират юмшаб: — Ҳафмасанисиз? — деди. Эшқул ноҳўш кулди:

— Негат? — Уйчангизга юрмоганимга-да! — А, йў... Дарвоқе... уйланимасдан бурун Эшқул ҳа-миша ҳовли этагидан уйчада ётиб-турган. Остида титниги чиқиб кетган эски шолча, янгиригидан оғирлашиб-унганига кўрпачалар... Бурчакларга ҳар хил бўлар-бўлмас китоб-ларни ташлаб ташлаган. Ҳа, уртада ётиб олиб ана шуларни эрмак қилади. Уйланди-ю, бирдан бу уйга кирди. Озода-саринтагани, атир ҳиди, тўсатдан... шунча бахт!.. уни асанқариб қўйгандек эди. Ким билсин, уйчага қамалиб олиб, ўзининг шодумолиғи-ни мулоҳаза қилар; йўқса, қанот чиқариб учиб кетишим ҳеч гап эмас-да!

Анзират узалиб унинг елкасидан ушла-ди, суйкалди: — Энди менга иш бўйринг, — деди. Эшқул сармат эмасми, нима бало, бу мени мазах қиляптими, дегандек унга ха-вотирланиб қаради.

Анзират унинг елкасига тамоман осилиб олди: — Буёрунги, буёрунги! — Ҳа... — Эшқул гуноҳ устида қўлга тушгандек, ўзини ноқулай сеза бошлади. — Нима иш бўраманг?

— Нимаки бўлса, буёраверинг! — Иш йўқ... — Буёрунги, буёрунги, буёрунги! — Айтдим-ку... — Топасиз, топасиз! — Унда аямдан сўрай.

Анзират унга чўчиб-ўшқалаб қаради: — Аямдан сўрай деганингиз нимаси? — Улар билдиллар-да! — Ҳа, уйчага бора-ётганим, — деди. Эшқул ҳўрсинди: — Менда иш йўқ... Анзиратнинг кўзларига кутилмаганда

— Ярашибдими? — Ҳа... ҳа, ярашибди. — Йўқ, — қовоғини уюб ноз қилди Ан-зират. — Бу қўйлаб менга унчалик ўтириш-майди. Қизил атлас қўйлақни қийман.

— Қў... Майли, ўшани қийинг... — Ломбадани қийсам-чи? Эшқул елка қисди. — Анаву-чи?

Эшқул ишшайди. Ахирин Анзират бир тўхтамага келди. Сў-раб ҳам ўтирмай, ўзига маъқул тушганини қийди.

Улар дарвозадан чиқишганда Эшқул-нинг аян мяттабдан келаётган экан. Ик-каласи ҳам шоша-пиша салом беришди. Ал алик олиб:

— Сизларга йўл бўлсин? — деб сўради. Анзират Эшқулга қаради. — Ҳа... — Эшқулнинг кўзлари қосасида галати тарзда айланди. — Бунга Тошкентни кўрсатиб келай дедим.

— Майли, майли... — деди она. Эшқулнинг отаси Қапқадарнинг қайси-дир бир қишлоғидан. Уни билмайди — кўр-маган; онасининг айтишига кўра, отаси ай-ганини қилдирадиган қайсар, мард одам экан. Эшқулнинг кўнглини бир четиди «Йилт»

— Майли, майли... — деди она. Эшқулнинг отаси Қапқадарнинг қайси-дир бир қишлоғидан. Уни билмайди — кўр-маган; онасининг айтишига кўра, отаси ай-ганини қилдирадиган қайсар, мард одам экан. Эшқулнинг кўнглини бир четиди «Йилт»





БИЗДА КИТОБХОНЛИК ҚАНДАЙ?

Том намода ўқимшли киши йилга бой, фикр қилишга қобилиятли ва олижаноб хислатларга эга бўлади...

дунёда битта эзулик бор — билим, битта ёзулик бор — нодонлик...

Эсади: «Езувчи масалани тўғри қўя олиши керак. Масалани қўйиш эса кундалик ҳаётга, давр тараққиётига ҳақиқатини ёндашишни тақоза этади...»

Қанчалар тўғри ва доно фикрлар. Маънавий қаншоқлик — фикр қилмасликнинг оқибати...

Нодоннинг иши такаббурлик, кеккайиш, ҳаёлида юз хил беҳуда ташвиш...

Тадқиқотчи ўз мулоҳазаларини бойитиш, маънавий асослаш учун мисол тариқасида келтирган бадий асарларни содда, барчага тушунарли тилда таҳлил этади.

Муаллиф китобда Алишер Навоий, Юсуф Хос Ҳожиб, Абу Наср Фаробий, Саъдий Шерозий, Чингиз Айтматов каби аллома ва адибларнинг хитомларини келтириб...

Муаллиф болалар адабиёти вақилларнинг асарларини таҳлил қилар экан...

Китоб жузъий камчиликлардан ҳам холи эмас. Жумладан, муаллиф Абдулла Нодирнинг «Утган кунлар», Носир Фозилнинг «Саратон»...

Муаллиф китобда Алишер Навоий, Юсуф Хос Ҳожиб, Абу Наср Фаробий, Саъдий Шерозий, Чингиз Айтматов каби аллома ва адибларнинг хитомларини келтириб...

Муаллиф болалар адабиёти вақилларнинг асарларини таҳлил қилар экан, уларда учрайдиган баъзи камчиликларини ҳам тилга олиб ўтади...

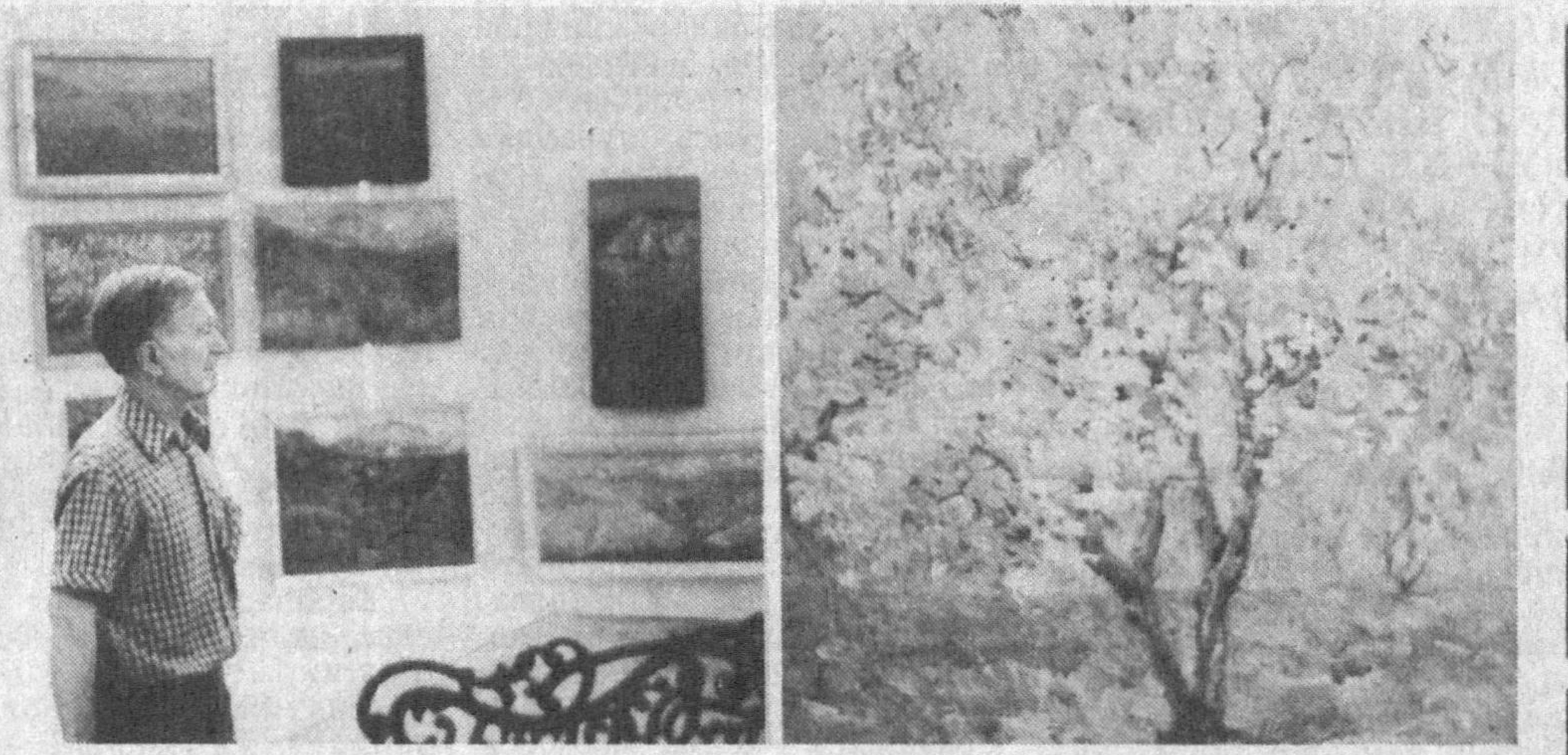
Шуларга қарамай, муаллиф китобни қандай ўқиш ва ўқиш ҳақида анча фойдали маслаҳатлар беради...

Замира ЖУЛБЕКОВА, Низоий номдаги ТДПИ талабаси

ТАБИАТ ОШИҒИ

Ўзбекистон Архитекторлар уюшмасининг кўргазмаларида тез-тез турли кўргазмалар ташкил этиб турилади...

да хизмат кўрсатган санъат арбоби, профессор Маннон Саидов қўнда таҳсил олди. Институтни тугатгандан сўнг Тошкент Давлат Педагогика институтини тугатди...



Яқинда шундай тадбир «Коккизи: «Кулинг, умрингиз узоқ рақалпоқ» жамоа ҳўжалиги бўлиб ўтди. Бу ерда меҳобилар мулоҳиди ташкил қилди...

ТИЛШУНОСЛИГИМИЗ РАВНАҚИ ЙЎЛИДА

Республика ёш тилшунос олимларининг навбатдаги анжумани УЗР ФА Тилшунослик институтида бўлиб ўтди. Директор ўринбосари профессор Э. Бегматов иштирокида...

Заруриятини ўқитиб ўтди. Ўзбекистон Республикасининг «Лотин ёзувида асосланган янги ўзбек алифбосининг жорий этиш тўғрисида»ги қонуни билан боғлиқ масъулиятни амалга ошириш мақсадида...

ларига асосан нималарга эътибор беришлари кераклиги хусусида батафсил тўхналиб ўтди. Сўнгра анжуман қатнашчилари икки шўбага бўлинди. Маърузалар бошланди...

САНЪАТ ВА СПОРТ БАЙРАМИ

Кулги дарғаси Юсуфжон «Коккизи: «Кулинг, умрингиз узоқ рақалпоқ» жамоа ҳўжалиги бўлиб ўтди. Бу ерда меҳобилар мулоҳиди ташкил қилди...

Баҳодир ОЛИМЖОНОВ:

МУСТАҚИЛЛИК ҲУҚУҚ ДЕМАК

Ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқи бир ярим асрга ватандошларимизнинг фикри ўйини да мустақил орау бўлиб яшаб келган эди. Ўзбекистон Республикаси мустақил деб эълон қилгани кун — 1991 йил 31 августдан бери айери...

лаштиришга ҳамоҳанг келадиган таълим бериш йўсинлари ХХI асрда қандай бўлиши керак, деган муаммо устида изланишиб, ҳозирда бу соҳа учун мукаммал миллий дастури тайёрлаб қўйилган.

бир пайтлар Адлия вазирлиги қошида махсус курс сифатида тўзилган (1971), кейинчалик Қонунчилик муаммолари тадқиқот институтига айлантирилган илмгоҳида 1994 йил 19 январдан эътиборан ўқув ва таълимий-услубий ишни амалга оширувчи давлат ўқув юрти — Адлия ва суд ходимларининг малякасини ошириш институтини сифатида қайта ташкил этилди.

миллаштириш институтининг фаолият қўлами нечоғли кенг эканини кўрсатади.

Бугунги иқтисодий қийинчиликлар бошқа соҳалар қатори бизга ҳам институтимиз дастурдаги жамоамиз режаларидаги ишларни тўла-тўқис амалга оширишга имкон бермай турибди.

ТОШКЕНТ ШАҲРИ КўРГАЗМА-МУЗЕЙИ

Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришгани шарофати билан тарихимизга, маданий қадриятларга янги нозар ташлаш, унинг кенг миқёсда ўрганиш, тарихий қилиш имконини туғдириди. Маълумот аниқсиз «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» саҳифаларида кўп ва ҳўб мақолалар, очерклар, сўхбатлар босилди. Уларнинг бир қисми Тошкент шаҳри тарихига бағишланган эди. Жумладан Тошкент шаҳрида яшаб ўтган олимлар, фозиллар, адиблар фаолияти, шаҳарнинг ўтган асрда Россия томонидан забот этилиши тафсилотлари кенг ёритилди.

Дилшодбек ҲАКИМОВ, Тилшунослик институти илмий ходими

Яқинда шундай тадбир «Коккизи: «Кулинг, умрингиз узоқ рақалпоқ» жамоа ҳўжалиги бўлиб ўтди. Бу ерда меҳобилар мулоҳиди ташкил қилди...

рихнинг кенг миқёсда ўрганиши, ишларимизни ватаншарварлик руҳида тарбиялаш, соғлом авлодни вонга етказишга ҳўсиса кўшишдан иборатини айтилди. Шаҳар тарихи билан боғлиқ кўргазмалар ташкил этиш, илмий-маърифий ишлар олиб бориш, тарихий аҳамиятга молик ашёвий материалларни тўплаш (фото, китоблар, кўлёзмалар, турли ҳўжатлар, дастхатлар, бўюмлар ва ҳ. к.) муҳим аҳамиятга эга.

Ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқи бир ярим асрга ватандошларимизнинг фикри ўйини да мустақил орау бўлиб яшаб келган эди. Ўзбекистон Республикаси мустақил деб эълон қилгани кун — 1991 йил 31 августдан бери айери...

лаштиришга ҳамоҳанг келадиган таълим бериш йўсинлари ХХI асрда қандай бўлиши керак, деган муаммо устида изланишиб, ҳозирда бу соҳа учун мукаммал миллий дастури тайёрлаб қўйилган.

бир пайтлар Адлия вазирлиги қошида махсус курс сифатида тўзилган (1971), кейинчалик Қонунчилик муаммолари тадқиқот институтига айлантирилган илмгоҳида 1994 йил 19 январдан эътиборан ўқув ва таълимий-услубий ишни амалга оширувчи давлат ўқув юрти — Адлия ва суд ходимларининг малякасини ошириш институтини сифатида қайта ташкил этилди.

УЗАС АХБОРОТИ

Пойтахтимизда Халқ таълими вазирлиги хўнар-техника билим юртиларига ишлаб чиқариш мақсулотларининг ўрнатишга йармаркаси ўтказилди. Йармаркада билим юрти талабаларини томонидан ишлаб чиқариш турли ҳалқ ишчилик бўюмлари ва етиштирилган қишлоқ хўжалик мақсулотлари намойиш этилди.

қолиб бораётган халқ амали санъати ва миллий хўнарманчиликнинг миллий йўлга қўйиш устиди иш олиб бораётиб. Бу ҳаракатларимиз зое кетмади, албатта. Эндиликда турли вилоятларимизда ўндан ортиқ хўнарманчилик лицейи ташкил этилган бўлиб, уларда ганч уймақорлик, тоштарошлик, ёғоч ўймақорлик, зардулик, мисгарчилик каби соҳалар бўйича мутахассислар тайёрланаётганида.

ЧУСТ ШАҲРИ 4000 ЕШДАМИ?

Жумҳуриятимиз территориясида илк шаҳарлар дастлаб бронза (жез) асрида — ибtidoий патрлархал жамоалар даврида пайдо бўлган. Шундан сўнг шаҳарлар берло этила бошлаган. Ҳозир жумҳуриятимизда шаҳарлар сонини 100 дан ошиқ. Бу шаҳарларнинг энг қадимийларидан бири Чуст бўлиб, у 4000 ёшдадир. Чуст шаҳри яқинида Буванамозор тепалиги бор. Бу тепалик Ўзбекистон Фанлар Академиясини Ойбек номидидаги тарих музейи Археология билими бўлими марҳум Вононец топиб текширган. Унинг вафотидан сўнг ҳам ўрганиш давом этиди. 1958 йилда Ўзбекистон археология экспедицияси бошлиғи академик Г. Гуломов билан мен Фаргона водийсидидаги археология ишларини ўрганиш мақсадида Буванамозорда ҳам бўлган эдик. Археолог Спришевский Буванамозорда булоқ суви олдидаги бронза (жез) асри...

АДИБ БИЛАН УЧРАШУВ

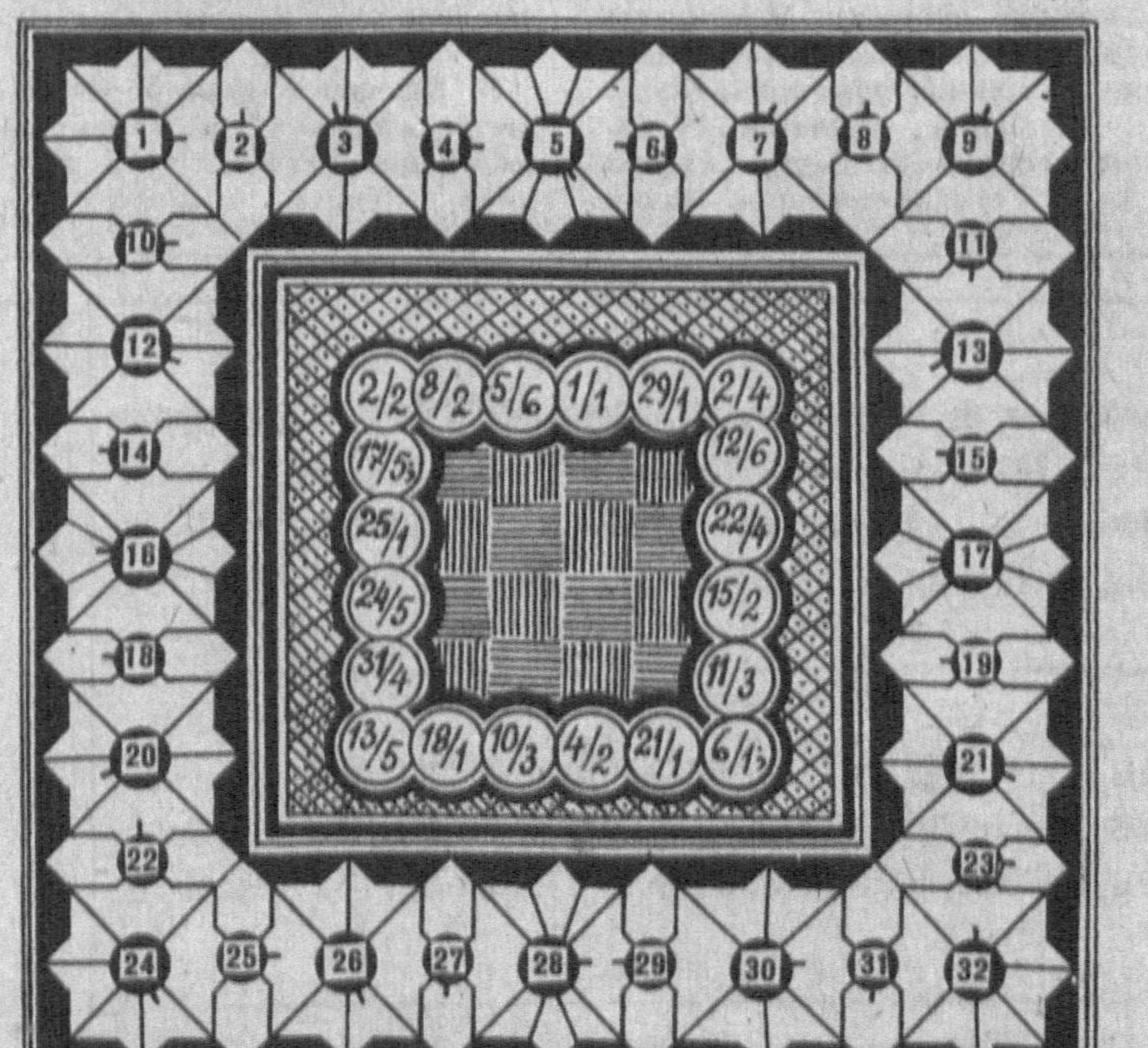
Ўқитувчилар уйининг Катта залда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Примкул Қодиров билан Тошкент шаҳар, Тошкент вилояти, Ўзбекистон Республикасини А. Алвоний уқитувчилар малякасини ошириш институтини ташкил олаётган барча вилоят мактаб ўқитувчилари, Ўзбекистон педагогика илмий текшириш институти илмий ходимлари ҳамда Низоий номидидаги Тошкент давлат педагогика институтининг ўқитувчилари учрашуви ўтказилди. Ўзбекистон Халқ таълими Вазирлиги Жўра Пўлдошев учрашувини очиб, шундай деди: — Хўрматли ҳамкасблар! Бугун биз ёзувчи Примкул Қодиров билан сўхбатлаш имкониятига эга бўлиб турибмиз. Биз Примкул Қодиров ҳақида нималарни биламиз? Ўйлаймани, бу дароғҳа сизларни ҳам мана...

БУШ ВАҚТЛАРДА ЯССАВИЙ БЎСТОНИ

Мазкур кроссворд (Кесишган сўзлар) соат илми йўналишида ҳал этилади. 1. Нафс ила дунёга дил берган фозиллар сиз бу кун, Яссавий хон пойинди айлаб олдинг туморлар, шу сатрлар муаллифини, ўзбек шоири.

Юсуф Ҳамдонийдан таълим олади, у яшаган шаҳар. 14. «Ҳайга борсам...» (?) бобом менга ҳамроҳ». 15. Яссавий танган тасавуф адабиёти таърибаси асосида юзага келган икки тилдан бири. 16. Хилват ўтказилган...

ган қишлоқ. 17. Профессор, 70-йилларда Яссавий гояларининг тадқиқотчиси. Яссавий халқаро мунофоти соҳиби. 18. «Хўросон, шом, ... (?)» ниёти қилиб фарини кўп қадрини билдим Янас». 19. «Аҳмад Яссавий»дан ташқари ўнга яқин таҳаллусда ижод қилган, улардан бири. 20. 1991 йил 26 сентябрда Аҳмад Яссавий халқаро...



2. Яссавийни ўнганга устоз деб билган 14-аср Усмоғли туркларнинг хасос шоири. 3. Дастлабки келадига Яссавий руҳсатиға кўра уч койда хилват ўтказилган, улардан бири. 4. Олий музулом руҳонийлари вақили, фақиҳ. 5. «Айём кунлари» ҳисобланган ҳафтанинг бир кун. 6. Сайрамдан оқиб ўтган дарё, Сирдарё йрмоғи. 7. «Туркистон мулкунинг шайхў машойихидур» деб баҳо берган ўзбек шоири. 8. Яссавий мағбарасидида ер остига койлашган махсус хоналардан бири. 9. 600 йил илгари Яссавий шарофати ёдгорлик мақбара бунёд этган соҳибиқирин. 10. Тарикатнинг туртинчи мақоми. 11. Ҳазратнинг ўн бир номларидан бири, Шайх Аҳмад... (?). 12. Туркистонда ўтказилган маросим. 13. У атоқли сўфий

21. Ўзбек адабиётида Яссавий ҳақидаги дастлабки тадқиқотни 1927 йили амалга оширган ўзбек шоири, «Яссавий мактаби» мақоласи муаллифи. 22. Наҳотта чағирувчи муазини овоз. 23. Яссавий илк таҳсил олган шаҳар, Туркистоннинг эси номи. 24. «... (?) бобом сўзларини эшиттиришга, ташарруқ». 25. «Ўн етимда Туркистонда турдим... (?)». 26. Намоз вақти. 27. Суфийликда гўзал хўл, нафис зоҳир ва нафис ботинини тарбия қилмоқ. 28. Яссавий «Ҳикमतлар» (1991) китобини беэзаъан рассом. 29. Пешини намоздан сўнг хонаноҳда халқим тарқатилган кун. 30. Яссавий набрига 600 йил илгари Ҳиндистондан келтирилган тош. 31. Орифларнинг қисмати... (?). 32. Унга нисбатан айтилган атама. Энди бошқотирма жавоб сўзлари тартибидан тўғри фойдалансангиз (биринчи рақам савол номери инкичирини савол сўзидан олганда) ҳарф тартибидан билдирадиган Аҳмад Яссавий ижодиға мансуб икки асарнинг номи келиб чиқади. Тузувчи Аявар МИРЗАЗОДА

Халилмулло МУҲАМЕДОВ, тарих фанлари номзоди

